

Het Kostenersluik

Heemkundevereniging Sprang-Capelle

Jaargang 14
2020

Redactieadres: Schoolstraat 20, 5161 ZD Sprang-Capelle, tel. 0416-312210
Redactieleden: Koos Nieuwenhuizen, Piet Pruijssers, Dieter Verbeek, Rien Visser, Netty Waarts

no. 2
mei

Van de redactie

Een maand voordat Het Kostenersluik bij u in de bus valt, wordt er al aan gewerkt. Kopij wordt verzameld en een redactievergadering gehouden. Daarna moet het netjes in elkaar gezet worden en een passende volgorde gekozen worden van de artikelen. En het moet nog gecorrigeerd worden, want wij doen ons best een Kostenersluik af te leveren zonder hinderlijke fouten. De laatste hand aan de uitgave wordt gelegd door een redactielid dat de lay-out verzorgt en de foto's zwart-wit maakt. Dan kan het eindelijk naar de drukker. En kan het verspreid worden.

Ondertussen kan er aan de wereld om ons heen veel veranderen. Dus is Het Kostenersluik niet helemaal bij de tijd. Goed om te weten als u dit Kostenersluik gaat lezen.

We leven in verwarrende tijden met een soort onzichtbare vijand om ons heen, die veel mensen ziek maakt. De heemkundevereniging heeft allerlei maatregelen genomen om het coronavirus niet te laten verspreiden. U leest daarover in dit nummer.

Veel afspraken kunnen er niet gemaakt worden, zoals u zult lezen.

In deze sombere tijd leest u een vrolijk verhaal van Hennie Rijkers, en nog wel in het Sprang-Capelse dialect. U leest ook een verhaal waar tevredenheid uitstraalt. Hans Dorr doet verslag van de enquête over 'Bruggeske'.

De redactie verbaast zich dat er iedere keer weer een vol Kostenersluik voor u ligt. Veel leesplezier.

Rien Visser

Van de voorzitter

Plots is de wereld waarin wij leven heel anders. Op het moment dat ik dit schrijf, heeft premier Rutte in een rechtstreekse toespraak tot het Nederlandse volk gezegd dat het coronavirus onder ons is en voorlopig onder ons zal blijven. 'Er is geen eenvoudige of snelle uitweg uit deze zeer moeilijke situatie. De realiteit is ook dat de komende tijd een groot deel van de Nederlandse bevolking met het virus besmet zal raken.'

De donderdag hiervoor heeft het bestuur van onze heemkundevereniging besloten om, in overeenstemming met de richtlijnen van het RIVM, de geplande ledenbijeenkomsten in maart, april en mei te annuleren. 'Ons Heem' zal op de donderdagmiddagen en op de eerste zaterdag van april en mei niet open zijn. Op deze besluiten kwamen op dat moment kritische reacties van leden die dat wel erg voorbarig vonden. De realiteit haalt ons echter in. Alle scholen zijn gesloten, de kerken zijn dicht en de kerkdiensten zijn te volgen via internet; alle horecazaken moesten binnen anderhalf uur hun deuren sluiten. We spreken over vitale functies en over sociale onthouding! Ooit eerder van gehoord?

Voor onze heemkundevereniging had deze pandemie overigens nog meer gevolgen. Al bijna een halfjaar is een werkgroep (met Anton v.d. Galiën en ondergetekende) bezig met voorbereidingen voor de

Expositie '40-'45, die wij gezamenlijk met het Streekarchief (Salha), het Kunstencentrum en de drie heemkundekringen in de gemeente Waalwijk organiseren. De officiële opening op 4 april kon geen doorgang vinden; de geplande bezoeken van de schoolklassen in april worden zo mogelijk verschoven. Drukwerk moet worden aangepast. Op dit moment is het nog onduidelijk wanneer de opening van deze indrukwekkende expositie kan plaatsvinden.

Hopelijk is als u dit leest het ergste weer voorbij en bent u gespaard voor de ernstige gevolgen van een besmetting. Kunnen wij het normale programma weer oppakken. Kunt u weer een bezoek brengen aan 'Ons Heem', en de mooie exposities bezoeken over het boerenbedrijf, de schoenfabrieken in ons dorp, de bijzondere collectie van 100 jaar Boerenleenbank/Rabobank in ons dorp en de prachtige overzichten van de Slag bij het Kapelsche Veer en de in WO II in onze gemeente gevallen vliegtuigen. Kunnen wij de geplande lezingen weer houden, en niet te vergeten de excursies die op het programma staan. Daarnaast hoopt een werkgroep met Machiel Nieuwenhuizen en ondergetekende op een nader te bepalen datum het boek 'Zoveel Verhalen' - dat boek gaat over oorlogsslachtoffers in de gemeente Waalwijk - te kunnen presenteren.

Kortom, er gebeurt van alles en de wereld zal ongetwijfeld anders zijn, maar bij gezondheid hopen wij de 'heemkundige' draad weer op te pakken.

Graag tot ziens.

Piet Pruijssers

Gevolgen coronacrisis, ook voor onze toekomstige activiteiten

De algemene ledenvergadering op **woensdag 15 april** gaat (ging) niet door.

Tevens wordt (werd) de presentatie van '**SPRANG-CAPELLE... Moiste dialect van Braobaaant!**' afgelast.

De werkgroep 'dialect' presenteert zich met een digitaal dialectwoordenboek, een website en een stukje film waarin we horen hoe het dialect gesproken wordt.

Onderstaande lezing van **woensdag 13 mei** wordt verschoven naar volgend jaar.

'Oorlog is geen keuze. Verzet wel' door **dr. Liesbeth Hoeven**

Nog even en de mensen die zelf WO II meegemaakt hebben zijn er niet meer. Hoe kunnen de persoonlijke ooggetuigenverhalen op een aansprekende manier worden ingezet tijdens activiteiten? Een methode wordt door Liesbeth Hoeven geïllustreerd aan de hand van een spannende casus: een 'onzichtbaar gedenkplein' in de Duitse stad Saarbrücken op de plaats waar nu het regionale parlement is gehuisvest en het verhaal van verzetsstrijder George Maduro, die op deze plaats gevangen zat toen het plein nog het hoofdkwartier van de Gestapo was. De vertelmethode van Liesbeth Hoeven biedt een alternatief voor de slogan die we sinds de jaren tachtig horen en die ons vastzet in het verleden: 'Dit nooit meer!' Het vertellen van een persoonlijk oorlogsverhaal als dit kan bijdragen aan een boodschap die mensen van alle generaties en afkomst verbindt.

Boek 'Zoveel Verhalen'

Ook de presentatie van het boek met de levensverhalen van de oorlogsslachtoffers uit Sprang-Capelle, Waalwijk en Waspik, waarvan het eerste exemplaar op 4 mei aanstaande overhandigd zou worden aan burgemeester Kleijngeld, komt later. Een nieuwe datum is nu nog niet bekend. Wij zullen u hierover informeren via Facebook, onze website (www.heemkundesprangcapelle.nl) en persberichten.

Kleine excursie 27 juni a.s. naar Traditiekamer Gilze Rijen

Op dit moment is nog niet bekend welke maatregelen gelden op 27 juni a.s., de datum waarop onze excursie naar de Traditiekamer van Vliegbasis Gilze-Rijen gepland staat. Wij zullen u t.z.t. informeren over het al of niet doorgaan en de manier waarop u zich kunt aanmelden. Dat zal waarschijnlijk gebeuren met een aparte uitnodiging die u tegelijkertijd krijgt met een nieuwe uitgave van 'Bruggeske', eind mei.

Verslag van de lezing op 3 februari 2020 over 'Van karrenspoor tot Maasroute' door Gini van Wijk

Iets over achten heette onze voorzitter Piet Pruijssers ons van harte welkom op de eerste lezing in het nieuwe jaar. Voordat de spreker van die avond, de heer Gini van Wijk, geïntroduceerd werd, waren er nog enkele huishoudelijke mededelingen over de openingstijden van 'Ons Heem' en over een tentoonstelling van de heemkundeverenigingen van Sprang-Capelle, Waalwijk en Waspik over 75 jaar bevrijding (meer informatie leest u verder in Het Kosterluik). Daarna stelde hij de spreker voor, al was deze bij de meesten wel bekend van zijn vorige lezing over de Baardwijkse Overlaat en de Elshoutse Zeedijk. Dit was wellicht ook de reden dat de spreker zich kon richten tot een volle zaal van belangstellenden.

Hij stelde zich voor als lid van heemkundekring 'Onsenoort' in Nieuwkuijk en presenteerde ook meteen de pennenvrucht van zijn hand: een boek over De Maasroute. Dat boek is de aanleiding voor deze lezing. Daarna stak hij van wal en nam ons mee in een 'snelwegvaart' door de geschiedenis van de Langstraatweg zoals de voorloper van de Maasroute genoemd werd, de weg van Geertruidenberg naar Den Bosch.

Al in de vroege middeleeuwen moet er een weg hebben gelopen door de Langstraat tussen 's-Hertogenbosch en Geertruidenberg. De Langstraat maakt dan deel uit van de Grote Waard, een poldergebied dat zich tot 1421 uitstrekte van Vlijmen in het oosten tot Maasdam in het westen. De weg zal toen niet meer dan een karrenspoor zijn geweest. Tijdens de Sint-Elisabethsvloed van 1421 wordt dit alles verwoest. Op oude kaarten van de Langstraat rond 1560 zien wij delen van de oude handelsroute terugkomen als 'Oude Straete'. Deze oude weg loopt niet geheel meer door, maar je kunt hem denkbeeldig zeker herleiden tot de oude route van Geertruidenberg naar 's-Hertogenbosch. (Ook oude getuigenverklaringen uit 1521 ondersteunen dit.)

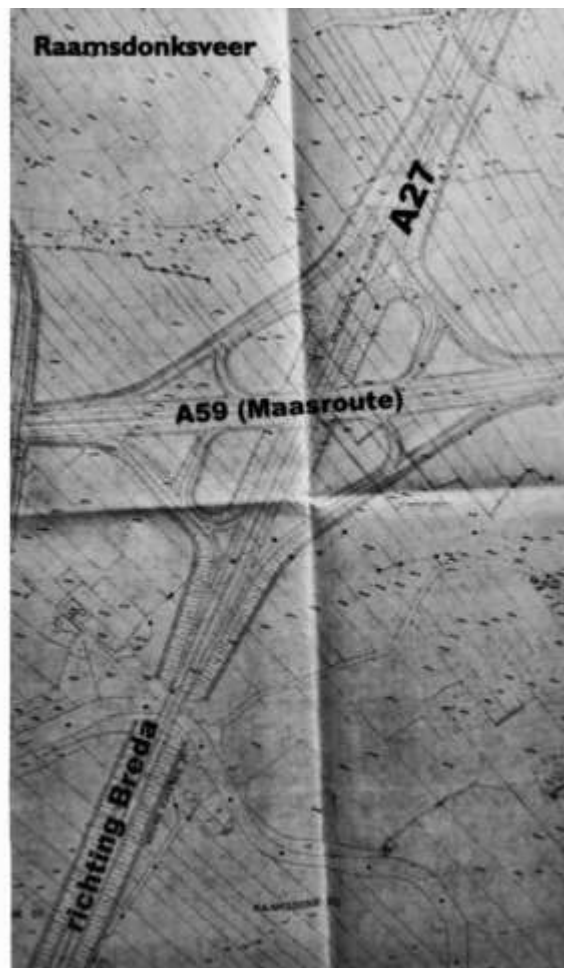
Pas 30 jaar na de vloed, tussen 1450 en 1550, is meer zuidelijk de Langstraatse Zeedijk aangelegd op de hoger gelegen dekzandrug van de Langstraat en zijn ook de dorpen zoals wij die nu kennen herbouwd. Deze dijk, de Langstraatse Zeedijk - later Winterdijk genoemd - tussen Raamsdonk en Drunen, zou een belangrijk deel gaan uitmaken van een nieuwe weg door de Langstraat.

Het wordt een langdurig proces waarbij overstromingen maar ook oorlogen de werkzaamheden ernstig vertragen en belemmeren. De Langstraat ontvolkt en verarmt en het zal nog tot 1766 duren voordat het overstromingsprobleem gedeeltelijk zal worden opgelost. Dan wordt de Baardwijkse Overlaat aangelegd, een gebied dat als waterbuffer dient voor al het water dat vanuit Den Bosch het gebied van de Langstraat binnenstroomt. Dit geeft verbetering, maar het blijft behelpen met pontjes en bruggen. In het ergste geval moet men over Giersbergen via Vught naar Den Bosch, en als dat niet kan moet men zelfs over Dongen, Loon op Zand en via Cromvoirt naar Den Bosch reizen. Dit zou nog tot de tweede helft van de negentiende eeuw duren. Als daarna de Bergsche Maas en het Drongelens Kanaal worden gegraven, heeft men geen last van ernstige overstromingen meer. Mede door Napoleon komt in de negentiende eeuw het besef dat goede verbindingen tussen steden en dorpen erg belangrijk zijn, en daarom wordt vanaf 1816 een nationaal wegenplan gemaakt waardoor de Langstraatweg in 1820 een provinciale weg wordt. Vanaf 1849 is de gehele weg bestraat, maar wie zal dat betalen? 1,5 procent wordt van de gemeentes gevraagd maar die voelen er weinig voor. Dus geeft dat vertraging en problemen met onderhoud. Er zal tot 1872 tol geheven worden; daarmee wordt dit 'paardengeld' voorloper van de wegenbelasting.

De Langstraatsnelverkeersweg, hier nog enkelbaans, langs Drunen. Foto van rond 1970. Let ook op de Langstraatspoorlijn, toen nog in gebruik voor goederenvervoer. Op de achtergrond de Lips-fabrieken.

Verder kon je wel brood en een zak duiten meene-
men als je van Geertruidenberg naar Den Bosch reis-
de, want je moest op 12 plaatsen tol betalen. Dit tot
genoegen van de café- en logementshouders die de
tol inden. Want zij verschaften graag de alcoholische
verversingen die je bij je brood kon nuttigen. Het zal
nog tot het begin van de twintigste eeuw duren voor-
dat aan deze toestanden een einde zou komen.
Naast de trein en tram komt ook de auto in het
straatbeeld, en dat vraagt de nodige aanpassingen.
Door de auto en de bus worden de tramdiensten die
de Langstraat bedienden langzaam opgeheven en
wordt de roep om een sneller en beter wegennet gro-
ter. Burgemeester Moonen van Waalwijk stelt dit al in
1936 aan de Provinciale Staten voor, maar de oorlog
en de Watersnoodramp van 1953 gooien roet in het
eten. Vanaf de jaren 50 is er veel verbeterd, wegen
worden omgelegd en verbreed. Maar het blijft een
hele onderneming om vanuit Den Bosch van het Wil-
lemsplein via de Vlijmenseweg langs het woonwa-
genkamp over de Vlijmensedijk, door Vlijmen langs
de Wolput naar de Abdij in Nieuwkuijk, door de Lips-
straat naar het Westeinde, over de baileybrug naar
Baardwijk, dwars door Waalwijk, Besoijen naar Lab-
begat, Capelle, Waspik, Raamsdonk, Raamsdonks-
veer over de brug naar Geertruidenberg te komen.
Na 1956 worden flinke stappen gemaakt; er komt
een rondweg langs Waalwijk, en tussen Drunen en
Den Bosch worden zelfs buurtschappen doorkruist en
afgebroken om de Maasroute de ruimte te geven. Op
28 augustus 1969 wordt de Maasroute feestelijk ge-
pend, en in die 50 jaar erna is er aan de weg ook
weer veel veranderd en moet er nog veel aan veran-
derd worden. Wellicht komt dit in een lezing over 50 jaar
aan de orde. Gezien het late tijdstip zijn er
geen vragen, en de voorzitter dankt Gini van Wijk hartelijk
voor zijn boeiend betoog. De thuisblijvers
hebben weer wat gemist.

Het in 1960 ontworpen verkeersplein 'Hooipolder' dat tot op heden (2019) nooit tot uitvoering is gebracht.

Dieter Verbeek

Uitslag van de lezersenquête over 'Bruggeske'

We waren erg blij met alle reacties die we kregen op de enquête. We hadden meer respondenten dan verwacht, namelijk 44. De meesten zijn al lang lid van de vereniging. Niet alleen de enquête was ingevuld, maar we kregen ook een groot aantal tips, opmerkingen en aanraders waar we wat mee kunnen.

Het doel van 'Bruggeske' is om verhalen over het verleden vast te leggen en bekend te maken. Dat doel wordt op een goede manier bereikt, blijkt uit de enquête

Hieronder volgt een samenvatting van de uitslag van de enquête.

Hoeveel tijd besteed je aan het lezen van 'Bruggeske'?

De aandacht voor de inhoud is zondermeer goed te noemen. Heel wat lezers besteden meer dan een uur aan de inhoud.

Hoeveel anderen uit je gezin of vriendenkring lezen het blad?

Gemiddeld lezen ca. twee personen per lid het blad. Dat is ook logisch omdat we veel tweepersoonshuishoudens als lid hebben. De belangstelling is dus breed te noemen.

Hoe beoordeel je 'Bruggeske' in het algemeen?

Het blad wordt beoordeeld met gemiddeld een acht en door niemand lager dan een zeven. Ook de inhoud, de leesbaarheid en de vormgeving worden als goed beoordeeld. Daar gaan we dus niets aan veranderen.

Hoe beoordeel je het niveau van de artikelen?

Voor de redactie is het niveau van de artikelen steeds weer een dilemma. Wetenschappelijke artikelen met een overvloed aan informatie zijn vaak minder goed leesbaar en worden door de redactie 'vertaald' naar een leesbaar verhaal. Daardoor gaan wel details verloren. We zijn blij dat het niveau van de artikelen goed bevonden wordt. Ook zijn de respondenten positief over de diversiteit aan onderwerpen.

De lengte van de artikelen over het algemeen

De lengte van de artikelen wordt over het algemeen goed beoordeeld. Wel komt de suggestie om in voorkomende gevallen meer met themaboeken te werken. Dan hoeft er ook geen informatie verloren te gaan. Gerealiseerd moet worden dat een themaboek veel studie en onderzoek vereist.

Mis je iets in 'Bruggeske' of heb je andere opmerkingen?

We kregen een groot aantal opmerkingen; de belangrijkste geven we hier weer.

Nog meer inzicht in het dagelijkse leven van 100 jaar geleden, zoals school, kerk, gezin, politiek, verenigingsleven. Hoe was de dagelijkse tijdsbesteding, verhouding met de werkgever, werknemer, ambachten.

Blijf in de omgeving van Sprang-Capelle, dat doet een andere heemkundevereniging ook. Het is ons heem!

Wat luchtige verhalen is altijd leuk.

Iets over huisnijverheid, huisslacting, boerentuinen, functioneren waterschap, oude appel- en perenrassen en hun gebruik uit deze streek, jagers en vissers uit ons dorp.

Inspelen op actualiteit en/of herdenken. Interessante verhalen uit de eerste jaren van de vereniging herschrijven voor de jongere generatie; bijvoorbeeld over het 160 jaar geleden vergaan van de Capelse stoomboot.

Van alles rondom de ruilverkaveling, die voor grote veranderingen zorgde.

In het verleden waren er veel verenigingen; deze zijn verdwenen. Ik denk bijvoorbeeld aan middenstandsverenigingen, zoals bakkers of sportverenigingen (korfbal, voetbal of verenigingen met een kerkelijke achtergrond, met name jongelings- en meisjesverenigingen.

Boerenleven uit het verleden (zaaien, oogsten, producten, vee, arbeiders enzovoort).

Eetgewoonten.

Beroepen zoals stoelenmatter, rietdekker, hoefsmid, scharenslijper.

Kleding die vroeger gedragen werd.

We willen iedereen bedanken die de moeite heeft genomen om mee te denken en suggesties te geven.

De redactie

Expositie '40-'45 in het Huis van Waalwijk

Expositie '40-'45 is gewijd aan de oorlogsjaren in Sprang-Capelle, Waalwijk en Waspik. De expositie is het resultaat van een samenwerking tussen de drie heemkundekringen in de gemeente Waalwijk, het Streekarchief Langstraat Heusden Altena (Salha), het Huis van Waalwijk en Kunstencentrum Waalwijk.

De expositie wordt gehouden in het Huis van Waalwijk, Raadhuisplein 2, in Waalwijk.

De data van openstelling zullen via e-mail en in de media worden bekendgemaakt. Let op het Weekblad Waalwijk, Brabants Dagblad, waalwijk.nieuws.nl, keigaafbrabant.nl en onze website heemkundesprangcapelle.nl.

Ook zullen in die periode enkele lezingen worden gehouden.

De expositie is opgezet rondom een viertal thema's: het thema **vervolg**ing besteedt aandacht aan het lot van met name de Joden, woonachtig in de Langstraat: hun deportatie, vlucht- en onderduikpogingen. Rond het thema **verzet** wordt onder meer uitgebreid stilgestaan bij de verzetsgroep André. Ook de zogenaamde crossings waren in onze regio heel belangrijk in die tijd: de heimelijke en risicovolle verplaatsing over het water van mensen en goederen van Brabant naar Holland en omgekeerd. Het thema **dagelijks leven** zoomt in op de gevolgen van de oorlog voor de inwoners van Waalwijk, zoals de schaarste aan goederen en de distributiekantoren. Maar ook aan zaken als het gevoel van onveiligheid door onderdrukking en represaille wordt aandacht besteed, alsook aan het gevaar van de zogenaamde 'vliegende bommen'.

Ten slotte wordt stilgestaan bij de **feitelijke oorlogshandelingen**, zoals de strijd om het Kapelsche Veer. En - uiteraard - aan de uiteindelijke bevrijding, voorafgegaan door de gruwelijke fusillade van burgemeester Moonen en de broers Hoffmans op woensdag 6 september 1944, aan de achterzijde van wat nu het Huis van Waalwijk is.

Tijdens schooldagen zal de expositie onder schooltijd ook bezocht worden door groepen leerlingen van het basis- en voortgezet onderwijs.

Piet Pruijssers

Bedankje van de NPV

Onderstaande mail ontving ik van NPV-afdeling Sprang-Capelle.

Beste heer Pruijssers oftewel beste Piet,

Namens zowel alle vrijwilligers als het bestuur van de NPV-afdeling Sprang-Capelle wil ik je nogmaals heel hartelijk bedanken dat wij de mogelijkheid gekregen hebben om afgelopen dinsdagavond 18 februari jl. het nieuwe verenigingsgebouw 'Ons Heem' te bekijken. Iedereen vond het heel leuk om dit te zien en sommigen zullen op een later tijdstip nog een uitgebreider bezoek gaan brengen.

Wij wensen jullie alle goeds toe.

Met vriendelijke groet,

NPV-afdeling Sprang-Capelle

Anny Hoefnagel-van Raamsdonk

Een korte toelichting op bovenstaand mailbericht.

De NVP (Nederlandse Patiëntenvereniging) had in februari een afdelingsbijeenkomst, en het bestuur had als verrassing voor de leden die avond ook nog een bezoek aan 'Ons Heem' gebracht met ca. 25 personen.

Wij hadden een klein programmaatje in elkaar gezet. Korte inleiding van de voorzitter, uitleg bij de expositie door Gerrit Haverhals en oude ansichten van Sprang-Capelle in de educatieve ruimte getoond, alsook een rondleiding door het gebouw.

De reacties die avond waren al zeer positief. Mensen waren verrast door de objecten, documenten en beschikbare beelden. En uiteraard veel complimenten over het gebouw.

In december had ik een groepje leerlingen van het Willem van Oranje College met hun geschiedenisleraar op bezoek.

In mei ontvangen we een groep leden van de heemkundekring Loon op 't Sand.
Dus we staan in de picture.

Piet Pruijssers

Munt

Ons nieuwe verenigingsgebouw trekt veel bezoekers. Maar niet alleen mensen komen naar 'Ons Heem'. Wij krijgen ook allerlei voorwerpen. Meestal weten we wel wat het voorwerp is of waar het voor gebruikt werd of wordt.

Maar laatst kregen we een munt waarvan we niet weten waarvoor die diende. Maar met zo'n grote achterban moet het mogelijk zijn om meer te weten te komen over deze munt. We zoeken antwoord op de volgende vragen:

Wie kent onderstaande munt?

Waarvoor is die gebruikt?

Wat was de waarde?

Extra gegevens van de penning:

Het is een ronde penning van brons van 19 mm groot en erg dun, ca. 1mm.

Aan de muntzijde staat: 1 (waarde?), A.L.S. & Co (A.L. Sneep & Co).

Aan de kopzijde staat: (in het midden) BROODFABRIEK DE HOOP, (langs de rand) Capelle N.B.

Un mooi verhaoltje over un slaagtersdochter uit Sprang

Toen ik vroeger wir ies op de fiets wier gezet meeje tweeje maande aôn swirskante om ut vleës en de speklappe bij de klaante te brenge, maôkte ik sômweèle ok wel ies wè speciaôls mee. Zo ston ik ies bij d'n domenie van ut geriffermeêrd kerkske, want doar haaj ik net hamlappe gebrôcht (want die aate gin speklappe), toen er ineêns unne meens aôn meen vroeg: "Juffrouwke, waor wônt hier erregus Emmers, d'n fietsemoaker? " Ik schrok un bietje want nog noôit van z'n lèève hatter iemand 'juffrouwke' tegen meen gezeed. Mèr afijn, ik zeej tege dieje meens: "Hier wont wel unne fietsemoaker mèr die hiet de Knippel."

Nee, zei hij, die heet Emmers. En ik wir: "Kom mèr meeje want ik mot er toch naôr toe en kèk ies meener, hier heb ik ut brifke meeje de bestelling en wè stoat ur op:!

Toon de Knippel. Kèk mèr, wè 't ur op staot: speklappe, vet geroôkt spek, zult en balkenbraai." Nou, wij meeje zun baaie nor ut huïske van Berta's en Toone. Ut was zo'n héél klein huïske meeje een riete kap en ge stapte doar zowè gelijk in de keuke, za'k mèr zegge.

Berta was daor aaltèèd on ut scharrele, ze haj zat te doen. En ikke gelijk toen we binne kwaame: "Juffrouw Knippel, dieje munéér zeej dè jullie Emmers hiete."
Ze laachte ies un bietje en toen zéése: "Jaô, Henny, gij zeej aaltèèd zo netjes dag juffrouw Knippel, we hebben ut ur mèr bij gelaote."
Berta kwaam uît Drente en die proatte nog een bietje Drents. Wè heb ik toch mooie herinneringe aôn die meense.
Berta zou nou nog gin probleeme hebbe meej 't thuis blèève want ik denk dè ze aaltèèd thuis was en nooit den dam afkwaam.

Slaachtersdochter: Henny Rijkers

Noot van de redactie

Bovenstaand ziet u twee foto's uit 'Bedrijvigheid in Sprang-Capelle, deel 3 Sprang'. Linksboven ziet u het echtpaar Toon Emmers en Bertha Hazeveld afgebeeld. Hieronder ziet u de werkplaats van fiet-senmaker Emmers.

Hoe komt iemand aan de naam Knippel of De Knippel? Piet Konings schrijft in bovengenoemd boek: 'Toon was een zoon van schoenmaker Antonius Emmers en Johanna Maria Knippels. Wellicht heeft die bijnaam met z'n moeder te maken.'

Bij ons redactielid Koos Nieuwenhuizen kwamen ook allerlei herinneringen boven over de fietsenma-ker ToonEmmers.

Toon was een grote, forse man met een buikje, zijn vrouw was meer dan een kop kleiner en was ook stevig. Toon ken ik eigenlijk alleen in zijn overall die strak rond zijn buik stond en te kort was, en hij liep altijd op zijn klompen. Hij was een goedmoedig man en vond het goed dat ik bij hem in zijn vrijstaande werkplaats rondliep. Hij miste een aantal vingers, waardoor weet ik eigenlijk niet. Ik vond het fascinerend om te zien hoe hij met die overgebleven vingers na het lappen van een band de buitenband zonder hulpstuk-ken weer op zijn plaats kreeg. Als hij met de kettingen bezig was, kreeg hij vieze handen maar daar was de overall na-tuurlijk goed voor. Hij was altijd in voor een praatje en hielp de klanten direct. Soms mocht ik hem daarbij helpen door bij een kapotte band de binnenband eruit te halen. 'Pas op dat je er niet nog meer gaten bij maakt', was zijn instructie. Vaak waren het oude fietsen waarvan de banden al ver versleten waren, en de binnenbanden waren duidelijk al vaker geplakt. Toon en Bertha woonden, zoals hierboven gezegd is, in een klein huisje met een grote, donkere bij-keuken, een gezellig woonkamertje en natuurlijk de voorkamer voor de mooie spullen.

Uit het archief

Zoals de meesten van jullie wel weten heeft de heemkundever-eniging een uitgebreid archief, bestaande uit documenten en voorwerpen.

In het nieuwe gebouw zijn prachtige ruimtes hiervoor gecre-eerd: een aparte ruimte voor zowel documenten als voorwerpen.

Bij de opening van 'Ons Heem' hebben we veel belangstellenden mogen begroeten en dat heeft er ook toe geleid dat we de afgelopen maanden veel spullen voor het archief mochten ont-vangen.

Hieronder staat een overzicht.

Van de heer T. Vos een map met zeer oude foto's.

Van mevrouw E. Verkade-Boer oude krantenknipsels en foto's. Uit de nalatenschap van Sophia van Drongelen bonkaarten en persoonsbewijzen en een prachtig poëziealbum, een schoolrap-port en oude foto's.

Van de familie Verbeek de werktas met documenten van wijlen Piet Verbeek, kantonnier van de Provinciale Waterstaat en o.a.

verantwoordelijk voor het onderhoud van de toenmalige Tilburgseweg.

Van de heer J. van der Schans het draaiboek van het 50-jarige Bevrijdingscomité, o.a. van de optocht.

Dit is zomaar een greep van wat er zoal binnenkomt. Wekelijks komen er nieuwe stukken binnen, waar we dan ook erg blij mee zijn.

We zijn nog steeds druk bezig om alle stukken te verwerken, zodat we straks een mooi archief hebben dat makkelijk toegankelijk is voor onderzoek en wellicht ook als inspiratiebron kan dienen voor artikelen in 'Bruggeske'. Want het gaat niet alleen om het vergaren en bewaren van zaken maar ook dat ze geraadpleegd kunnen worden.

Verder is ook goed om te vermelden dat de stukken die we opnemen gerelateerd moeten zijn aan Sprang-Capelle of aan zijn inwoners.

Dit criterium moeten we handhaven omdat we gewoon geen ruimte voor alle spullen hebben, maar uitzonderingen bevestigen de regel.

Als u spullen of documentatie denkt te hebben die voor de vereniging interessant zouden kunnen zijn, kom gerust eens langs; we kijken en denken graag met u mee .

Jan Korpershoek en Dieter Verbeek

Vrijwilliger voelt zich gelukkiger

Elke vereniging draait door de inzet van vrijwilligers. Ook onze vereniging mag trots zijn op de inzet van veel vrijwilligers. Soms worden de vrijwilligers zelfs de motor van een vereniging genoemd. Niet alleen verenigingen hebben plezier van die vrijwilligers, ook de vrijwilligers zelf varen er wel bij. En dat wordt onderbouwd door onderstaand krantenartikel.

Nederlanders die vrijwilligerswerk doen, voelen zich vaker gelukkig dan mensen die niet als vrijwilliger actief zijn. Dit meldde het CBS op basis van een onderzoek dat tussen 2013 en 2018 is uitgevoerd.

Voor de studie zijn gegevens verzameld van ruim 45.000 personen van 15 jaar of ouder. Zij gaven op een schaal van 1 (volledig ongelukkig) tot en met 10 (volledig gelukkig) aan in welke mate zij zichzelf gelukkig voelen. Van de mensen die in die periode vrijwilligerswerk deden, zei 91 procent gelukkig te zijn. Zij gaven zichzelf daarbij het cijfer 7 of hoger. Voor de groep niet-vrijwilligers was het percentage 85. In 2018 zei 48 procent van de deelnemers aan het onderzoek dat ze in de afgelopen twaalf maanden vrijwilligerswerk hadden gedaan. Gemiddeld deden ze dat 4,4 uur per week.

Kunstwerk op het Halvezolenpad

Op 19 februari 2020 werd 'Het Koffijhuis' van Marcel Smink langs de Halvezolen Kunstroute feestelijk onthuld.

Misschien dacht u: wat moet dat tropisch uitzijende bouwwerk daar nu, bijna op het Halvezolenpad, op de locatie van het voormalige station Capelle-Vrijhoeve? Wel, dat is het laatste kunstwerk langs de Halvezolenroute. De Halvezolenroute en de kunstwerken komen voort uit de gezamenlijke kunstvisie van de gemeenten Geertruidenberg, Waalwijk en Heusden.

Dit kunstwerk bij de Hogevaart/Julianalaan is het laatste in de serie kunstwerken. Eerder werden al geplaatst: de Ode aan de Zandrug in Waspik, Footprint achter Raamsdonk en On the top of the world ter hoogte van de Zeedijk in Drunen. En bij de brug over het Afwateringskanaal bij Waalwijk rijst een groot, ovaal vervormd locomotiefwiel op uit het landschap. Alle kunstwerken verwijzen naar de geschiedenis van de Langstraat. Niet alleen de schoen- en lederindustrie, maar ook de geschiedenis van de spoorlijn die tot in de jaren zeventig van de vorige eeuw in gebruik bleef.

Het nieuwe kunstwerk van Marcel Smink, genaamd 'Het Koffijhuis', staat op het emplacement waar vroeger het station Capelle-Vrijhoeve was gelegen. Het kunstwerk is van staal en afgewerkt met koffiedik dat is vermengd met polyurethaan. Het is bedoeld als rust- en schuilplaats voor fietsers en wandelaars.

Toen de kunstenaar werd gevraagd om een kioskachtig gebouwtje te ontwerpen, kwam hij in zijn zoektocht uit in Indonesië. De vorm die hij koos, verwijst naar een tongkonan zoals men die ziet in Sulawesi. Een tongkonan is een familiegeneratiehuis van het Toradja volk. Tongkonan betekent 'huis van oorsprong'. Dat sluit mooi aan bij de oorsprong van de Langstraatspoorlijn.

Marcel Smink ontdekte namelijk dat in de 19^e eeuw de aanleg van het spoorwegennet in Nederland grotendeels werd gefinancierd met winsten uit koffieveilingen in Nederlands-Indië. Die grote winsten kwamen terecht in de Nederlandse schatkist. Multatuli bekritiseert deze gang van zaken in zijn 'Max Havelaar' met de woorden: 'Gij die spoorwegen bouwt van gestolen geld...'

Als een voorbijganger u nu vraagt wat daar nu staat, dan zegt u gewoon: 'Oh, dat is een TONGKONAN.'

Piet Pruijssers

Waar is dit en waar was dat?

Waar was dat?

De oplossing van de puzzel uit Het Kosterluik 14.1 is de brievenbus die u bij Heistraat 107 vindt.

Ik heb de bewoners van Heistraat 107 niet horen klagen in de geest van: wat is het ineens druk voor het huis. Wat moeten al die mensen? Niet wetend dat hun brievenbus in het vorige Kosterluik stond. Volgens mij is het heel rustig gebleven in dat deel van de Heistraat. Iedereen wandelde of fietste voorbij zonder door te hebben dat hier de oplossing stond. Wellicht toch te onopvallend. Wie weet. Maar niet

voor Nico Wittebol, want met zijn fotografisch geheugen wist hij al snel waar die brievenbus stond. Nico, het flesje wijn wordt door Netty afgegeven. Zij weet ondertussen wel waar je woont.

Waar is dit?

Hiernaast staat de nieuwe puzzel. U kunt het vinden aan de doorgaande weg in Sprang op ooghoogte. Dus dat moet niet moeilijk zijn. Ik verwacht weer eens flink wat oplossingen, vooral van mensen uit Sprang.

Bel uw oplossing door naar de redactie van Het Kosterluik, p.a. Netty Waarts, tel. 0416-312210 of stuur een e-mailtje naar nwaarts@home.nl, onder vermelding van 'oplossing puzzel 14.2'.

En vergeet niet uw adres te vermelden.

Onder de goede oplossers wordt een fles wijn verloot.

Ad Wagemakers

Wie kent ze?

Onderstaande foto heeft de heemkundevereniging gekregen van Co Vos.

Ooit had ons dorp drie muziekverenigingen: Marijke in Sprang, Sirena in Vrijhoeve en Kunst na Arbeid in Capelle. Kunst na Arbeid uit Capelle bestaat allang niet meer.

We hebben alleen de foto's nog.

Hieronder vindt u een foto van de muziekvereniging Kunst na Arbeid uit Capelle.

De hamvraag is altijd: wanneer is deze foto gemaakt? Het vermoeden is van net voor of net na de Tweede Wereldoorlog. Maar de leden van onze vereniging weten daar vast en zeker wel een antwoord op.

Maar nog een andere vraag die ons bezighoudt: wie staan er op deze foto?

Een aantal mensen is ondertussen al bij ons bekend. Maar we zijn ook nieuwsgierig naar de rest.

Graag uw reactie naar: j.nieuwenhuizen80@ziggo.nl of telefoon 0416-277386.

Alvast hartelijk dank!

Koos Nieuwenhuizen

1.

Jan de Quay

De commissaris van de Koning in Noord-Brabant, Wim van de Donk, heeft onlangs het dagboek van Jan Eduard de Quay in digitale vorm in ontvangst genomen in het Provinciehuis in 's-Hertogenbosch. Jan de Quay (1901-1985) was van 1946 tot 1959 commissaris van de Koningin in de

provincie Noord-Brabant en aansluitend tot 1963 minister-president van het naar hem genoemde kabinet-De Quay. Gedurende een groot deel van zijn werkzame leven hield hij een zeer persoonlijk dagboek bij dat nooit eerder is gepubliceerd. Dit eerste deel behelst de periode 8 september 1944 – 23 januari 1945, en staat nu op de website van het Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC): www.bhic.nl/dagboekdequay.

Het is nooit de bedoeling geweest van Jan de Quay dat de tekst van dit dagboek openbaar zou worden. Juist daarom is er alle reden om erkentelijk te zijn voor het besluit van zijn nazaten om in te stemmen met de onverkorte publicatie ervan. Want ook na vijfenzeventig jaar is het nog fascinerende lectuur. Uit zijn dagboek: *"Ik maak het uitsluitend voor eigen gebruik. – Zakelijke-, particuliere-, gezins- en andere gegevens zullen dus door elkaar lopen..."*

Oorlog en bezetting

Op 8 september 1944 begon Jan de Quay een dagboek, waarin de bevrijding van Brabant, de moeilijke leefomstandigheden in de laatste Oorlogswinter en de verwickelingen rond de politieke gezagsverhoudingen nauwkeurig te volgen zijn. Die maanden waren wel de meest dramatische periode uit de Nederlandse geschiedenis. Maar er loopt nog een rode draad door zijn dagboek, namelijk dat van de 'vernieuwing'. Jan de Quay had een duidelijke visie over hoe het na de oorlog verder moest met het verzuilde Nederland.

Zijn dagboeknotities geven een indringend beeld van het toen net bevrijde Brabant. Ook krijgen we toegang tot de leefwereld van een betrokken en gedreven Brabantse, katholieke bestuurder, halverwege de twintigste eeuw. Iemand wiens inzet en keuzes hem, afhankelijk van standpunt en tijdsgeest, soms

populariteit bezorgden en soms ook venijnige kritiek. Verder geven zijn notities blijk van zijn warmhartige karakter en grote toewijding als familieman voor zijn grote gezin. Uit zijn dagboek: *"Mogelijk wilde hij, als Opperbevelhebber der ondergrondse beweging, over mij beschikken. Het was moeilijk waar de grens lag tusschen mijn verplichting voor het gezin en event. voor deze zaak. Ik wilde me niet opdringen, evenmin wilde ik achterblijven. Daarom verzocht ik de Overste den Prins per eerste gelegenheid te berichten, dat ik bereikbaar en beschikbaar was."*

Op 11 november 1954 onthult commissaris van de Koningin Jan de Quay het Jan de Rooij monument.

Gedreven Brabantse, katholieke bestuurder

Jan Eduard de Quay (1901-1985) speelde een belangrijke rol in de Nederlandse politiek van de twintigste eeuw. In 1940 en 1941 gaf hij mede leiding aan de Nederlandse Unie, maar die werd door de Duitsers verboden. Daarna was hij gijzelaar in Haaren en Sint-Michielsgestel en onderduiker in de buurt van Beers. Na de oorlog was hij o.a. minister, commissaris van de Koningin in Noord-Brabant, premier en lid van de Eerste Kamer voor de Katholieke Volkspartij.

Brabants Erfgoed Weekend

Hierbij de link naar De Koerier van Brabants Heem:

<https://www.brabantsheem.nl/site/wp-content/uploads/2020/03/De-Koerier-Nr84.pdf>

Met deze keer interessante informatie over de Open Monumentendag in begin september 2020.